

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 23 februari 1943 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om ändring i gällande arvslagstiftning i syfte att säkerställa hemmavarande barns rätt till ersättning för arbete i hemmet.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 87 i första kammaren av herr *Gustavson m. fl.* samt nr 134 i andra kammaren av herr *Carlsson i Bakeröd m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställles, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning angående sådan ändring av gällande arvslag, att då arvet består av jordbruksfastighet eller till sådan hörande lös-egendom barn, som efter en uppnådd ålder av 16 år arbetat i hemmet, skola med förmånsrätt erhålla ett belopp motsvarande halv lantarbetarlön enligt gällande avtal, att detta belopp icke får påverka ifrågavarande barns arvsrätt i övrigt och att sådan fordran icke preskriberas.

Sedan motionärerna inledningsvis framhållit, att »flykten från landsbygden» under senare år tagit en sådan omfattning, att vissa näringar, framför allt jordbruket, hotas av katastrof på grund av bristen på arbetskraft och att olika vägar böra prövas för att hålla ett tillräckligt stort antal av landsbygdens ungdom kvar vid jordbruket, anföra de i motionerna vidare:

De barn i bondehemmen, som stanna kvar och arbeta på gården, ha icke några egna inkomster, som de fritt kunna disponera över, utan de få nöja sig med vad föräldrarna ge dem i form av mat och kläder samt därutöver möjligen någon slant till fickpengar. Detta förefaller dem helt naturligt vara en torftig tillvaro vid jämförelse med dem av deras syskon eller jämnåriga, som ha ett avlönat arbete och en inkomst, vilken, även om den inte ger dem något större sparkapital, dock skapar en känsla av självständighet. Man får därför inte förvåna sig över att de hemmavarande barnen finna sin ställning ganska tröstlös i förhållande till sina syskon, som skaffat sig ett annat och väl avlönat arbete. En ordentlig lön åt de barn, som stannat kvar på gården, vore säkert det bästa sättet att lösa denna fråga. Det förhåller sig emellertid så, att de ekonomiska resurserna i jordbrukarhemmen i regel icke räcka till för att genomföra en dylik reform.

Först efter föräldrarnas död erhålla de hemmavarande barnen del i den egendom, som de själva varit med att skapa, men som delas lika mellan alla syskonen vid arvskitet. Det är tydligt att de barn, som stannat kvar och arbetat i föräldrahemmet, bli lidande på en sådan ordning. De ha ej något sparat kapital, som gör det möjligt för dem att övertaga fädernegården, ehuru de offrat sina bästa år för att hjälpa sina föräldrar, medan syskonen haft tillfälle att lära sig ett annat yrke och där finna sin utkomst. I detta sammanhang förtjänar påpekas, att jordbrukets sparkapital genom arvskitte drages

till städerna, vilket medför ökad skuldsättning på jordbruksfastigheterna och därigenom sänkt levnadsstandard på den svenska landsbygden.

Genom lagstiftning böra garantier skapas, som säkerställa hemmavarande barns rätt till ersättning för det arbete, de utfört i hemmet. Dessa kunna lämpligen utformas så att barn, som efter en uppnådd ålder av 16 år fortsatt att arbeta på föräldragården, få laglig rätt att tillgodoräkna sig lön för detta arbete. Härmed bör man utgå från avtalsenlig lantarbetarlön, som till hälften skall anses utgöras av det underhåll och de förmåner, vilka erhållas i hemmet. Den andra hälften blir inestående i fastigheten eller till denna hörande lösegendomen och utgår först vid arvskifte.

Det sålunda inestående beloppet skall utgå med förmånsrätt på samma sätt som obetalda löner och får oberoende av tioårsgränsen uttagas för hela den tid, som arbetet omfattat, samt skall vara befriat från arvs- eller gåvoskatt.

På detta sätt skulle ungdomen i jordbrukarhemmen erhålla ett begynnelsekapital, som gjorde det möjligt för dem att övertaga fädernegården. Jordbrukets skuldsättning skulle komma att minskas. En kunnig och erfaren lantbrukarstam skulle förbehållas den svenska jorden. På samma gång skulle rättvisa skipas mellan de syskon, som stannat kvar och arbetat i föräldrahemmet, och dem, som utanför hemmet haft tillfälle att skapa sig en ställning i livet.

Utskottet.

Förevarande motioners syfte är att åvägabringa åtgärder ägnade att motverka den sedan åtskilliga år tillbaka pågående folkförflyttningen från landsbygden till städer och industriorter. Denna »flykt från landsbygden» orsakas enligt motionärernas åsikt i främsta rummet av den osäkra ställning, som för närvarande tillkommer dem av landsbygdens ungdom, vilka stanna kvar och arbeta på sin fädernegård. Motionärerna förmena därför att föreskrifter i lag böra införas om rätt för hemmavarande barn till ersättning för det arbete, de utfört i hemmet.

För närvarande får anses gälla att hemmavarande barn äga rätt till ersättning för utfört arbete allenast i den mån avtal därom träffats eller arbetet på grund av föreliggande omständigheter kan antagas ha utförts under förutsättning att särskild gottgörelse därför skall utgå. Om arbetsgivaren-fadern eller delägare i dennes dödsbo skulle bestrida framställt yrkande om arbetslön, blir det sålunda i sista hand en bevisningsfråga, huruvida lön skall tillkomma arbetstagaren eller ej. Över huvud taget gälla i förevarande hänseende samma rättsgrundsatser beträffande hemmavarande barn som för vilken annan arbetare som helst. Oguldna löner upptagas i bouppteckning efter avliden arbetsgivare såsom annan boets gäld. Den för fordringsanspråk i allmänhet gällande tioårspreskriptionen äger tillämpning jämväl å anspråk på arbetslön.

Enligt utskottets mening är det icke lämpligt att på sätt som föreslagits tillskapa särskilda lagbestämmelser om rätt för hemmavarande barn till lön för utfört arbete. Förhållandena synas alltför komplicerade och mångskiftande för att en lagstiftning av sådan innebörd skall vara möjlig. Utskottet anser att det bör tillkomma de enskilda att i förekommande fall träffa överenskommelse om lön åt hemmavarande barn. I den mån verkliga avtal mellan föräldrar och barn icke komma till stånd, löpa hemmavarande barn all-

tid risken att deras löneanspråk komma att bestridas. Detta gäller särskilt för det fall att anspråket framställles först i samband med bouppteckning eller arvskifte efter den avlidne familjefadern. Därest avtal icke upprättats, lär den som framställer löneanspråk i sådana fall mången gång ställas inför oöverstigligen bevisningssvårigheter. Härjämte kan befaras att tvistigheter ofta komma att uppstå mellan dödsbodelägarna. Motionärerna torde förut-sätta att lön skulle utgå allenast åt hemmavarande barn som verkligen utfört arbete på sin fädernegård. För den som framställer löneanspråk skulle det säkerligen ofta möta stora svårigheter att styrka omfattningen av utfört arbete. Även av denna anledning skulle tvistigheter mellan dödsbodelägarna kunna uppkomma.

Motionerna taga blott sikte på sådana personer som utfört arbete på sin fädernegård. Utskottet, som finner motionernas syfte behjärtansvärt, hyser emellertid den uppfattningen att problemet »flykten från landsbygden» bör ses ur andra och vidare synpunkter. Det är icke endast barn till föräldrar med egen gård som inflytta till städerna. Ett stort antal av de personer som lämna landsbygden utgöres säkerligen av barn till arrendatorer, torpare, lant- och skogsarbetare eller andra personer utan egen gård. Det är enligt utskottets mening av vikt att sådana förhållanden skapas att jämväl nyssnämnda kategorier i önskvärd omfattning kvarstanna på landsbygden.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 87 och II: 134, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 februari 1943.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson**, *Karl Johan Olsson, Brandt, Ahlkvist, Siljeström* och *Lodenus*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Gezelius, Hedlund* i Östersund, *Berg**, *Lindberg* i Stockholm, *Werner, Nilson* i Eskilstuna och *Andersson* i Mölndal.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

